

ΑΤΟΜΙΚΗ ΒΟΜΒΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΜΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Επέστρεψε πριν μερικές μέρες από την Αθήνα, όπου πήρε μέρος στο επιστημονικό συμπόσιο της «Έκκλησης της Ακρόπολης» με γενικό θέμα «Πολιτιστική ταυτότητα και ειρηνική συμβίωση», ο Υφυπουργός παρά τω Προέδρω κ. Πάτροκλος Σταύρου.

Ο κ. Πάτροκλος Σταύρου ήταν ο πρώτος ομιλητής, μετά την κήρυξη της έναρξης του συμποσίου από τον Πρύτανη του Πανεπιστημίου Αθηνών και Πρόεδρο της «Έκκλησης της Ακρόπολης» κ. Μιχάλη Σταθόπουλο.

Στο συμπόσιο στο οποίο μίλησαν κυρίως καθηγητές των Ελληνικών Πανεπιστημίων ο κ. Π. Σταύρου παρουσίασε το θέμα «το Πολιτιστικό πρόσωπο της Κύπρου στον πόλεμο και στην ειρήνη».

Το ενδιαφέρον κείμενο της ομιλίας του κ. Σταύρου δημοσιεύουμε.

«Το πολιτιστικό πρόσωπο της Κύπρου στον πόλεμο και στην ειρήνη» είναι ο τίτλος της ομιλίας μου μέσα στα πλαίσια του επιστημονικού συμποσίου και των εκδηλώσεων που οργανώνει η «Έκκληση της Ακρόπολης» για την ειρήνη, τη ζωή και τον πολιτισμό. Ευχαριστώ θερμά την Γραμματεία και τον Πρόεδρο της Οργανωτικής Επιτροπής του συμποσίου καθηγητή κ. Γιάννη Σαμαρά καθώς και τον Πρόεδρο της «Έκκλησης της Ακρόπολης» φίλο Πρύτανη του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Μιχάλη Σταθόπουλο, για την τιμητική πρόσκληση που με έφερε εδώ για να καταθέσω τη φωνή οδύνης και διαμαρτυρίας της Κύπρου για την πολιτιστική γενοκτονία που διαπράττεται σήμερα στα 37% του τουρκοκρατούμενου εδάφους της.

Στην πραγματικότητα, δεν πρόκειται μόνο για πολιτιστική καταστροφή. Και η ίδια η προαιώνια ανθρώπινη ζωή έχει εκριζωθεί

από το μεγάλο τούτο τμήμα του εδάφους μας, στο οποίο μεταφυτεύτηκαν ήδη 65.000 αλλότρια στοιχεία από την Ανατολία και άρχισε και νέος εποικισμός του με Μουσουλμάνους από τη Βουλγαρία. Ο πολιτισμός μας αφανίζεται, η παλιά ζωή έσβησε, η ειρήνη αποτέθηκε και θεμελιώνεται στο φονικό και στον ξεριζωμό. Και όμως τίποτε δεν επόθησε περισσότερο από την ειρήνη, σε όλη την διαδρομή της ιστορίας της, η Κύπρος. Δεν αναφέρω την ελευθερία, γιατί αυτή υπήρξε πάντοτε εσωτερικό βίωμα ψυχής αλλά και εξωτερική πράξη ζωής.

Η ζωή της Κύπρου ουσιαστικά μετριάται με τον πολιτισμό της. Η ηλικία της Κύπρου είναι η ηλικία του πολιτισμού της. Αρχαιολογικά ευρήματα του νησιού ανάγονται μέχρι τις αρχές της 7ης χιλιετίας προ Χριστού. Από τότε αρχίζει και η γνώση μας για τη ζωή της. Μερικά από τα ευρήματα της βαθύτατης αρχαιότητας της, όπως τα κοσμήματα, διατηρούν την αρχέγονη αισθητική χάρη και γοητεία και εμπνέουν και σήμερα νέες δημιουργίες.

Ενέχει, συνεπώς, η τέχνη της Κύπρου το στοιχείο της διαχρονικότητας. Και, επί πλέον, έχει προλάβει τις διαστάσεις της οικουμενικότητας. Αρχαία μνημεία αναγράφονταν από την ΟΥΝΕΣΚΟ στον Κατάλογο της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Είναι τα έργα της τέχνης μας εθνικά δικά μας και συνάμα υπερεθνικά και πανανθρώπινα. Αυτά τα καλλιτεχνικά δημιουργήματα συναπαρτίζουν και συνθέτουν το αληθινό ιστορικό και εθνικό πρόσωπο της Κύπρου, γιατί είναι αυθεντικά απεικονίσματα της ψυχής της.

Ο λαός της Κύπρου πάντοτε εβίωσε τα γράμματα και τις καλές τέχνες. Τα πρώτα φύλα, που συναποκαλούνται ως Ετεοκύπριοι, μας κατέλιπαν πλούσια δείγματα της ζωής και της λαμπρής καλλιτεχνικής δημι-

ουργίας τους. Η άφιξη των Ελλήνων από τον 15ο αιώνα π.Χ. δίνει ένα νέο ρωμαλέο ξεκίνημα σε όλους τους τομείς του πολιτισμού. Τότε, για πρώτη φορά, εμφανίζεται και η γραφή η γνωστή ως Κυπρομινωϊκή γραφή, που δεν έχει ακόμη αποκρυπτογραφηθεί. Αλλά αυτό το καλοκαίρι η σκαπάνη της Αρχαιολογικής αποστολής της Βρετανικής Σχολής Αθηνών, που εργάστηκε στο Μαρώνι της Λάρνακας, μας αποκάλυψε ένα πίθο με επτά γράμματα της Κυπρομινωϊκής γραφής, που δημιουργούν δυο λέξεις. Αυτές οι δυο λέξεις μπορεί να αποβούν το κλειδί για την ανάγνωση της αρχαίας γραφής. Η γη μας εκπέμπει ακόμα τα μιλήματα της και τα μηνύματά της. Μιλήματα αρχαίας δόξας και μηνύματα σύγχρονης τραγωδίας. Δόξα, ο πολιτισμός της. Τραγωδία, η τουρκική εισβολή και κατοχή.

Στον ιστορικό βίο μας εκείνο, που έλειψε βασικά από την Κύπρο, ήταν η ειρήνη. Εκείνο που της περισσεύει, ήταν ο πόλεμος. Και εκείνο, που ουδέποτε την εγκατέλειψε, ήταν ο πολιτισμός, μια αέναη πολιτιστική δημιουργία. Ο πολιτισμός αρχίζει και ταυτίζεται με την προϊστορική και την ιστορική ζωή της Κύπρου. Και θα συνεχισθεί ο πολιτισμός της Κύπρου, εφόσον συνεχίζεται η ζωή της. Δεν δίνω απαισιόδοξο μήνυμα. Η Κύπρος κατάντησε να αγωνίζεται για την φυσική και εθνική επιβίωσή της.

Το δραματικό πρόβλημα και αίτημα που τίθεται σήμερα, παρά την καρτερία, την αντοχή και το πείσμα του Κυπριακού Ελληνισμού, είναι η συνέχιση της Ελληνικής ζωής στην Κύπρο. Ήδη έχει βία και βάνουσα σβήσει σε μεγάλο τμήμα της, στο 40% του εδάφους της. Μόνο μερικές αναπνοές καρτερικών εγκλωβισμένων στην Κεραιά έχουν απομείνει, εκεί από όπου κλάπηκαν τα περιλάλητα πια σε όλο τον κόσμο μωσαϊκά της εκκλησίας της Παναγίας της Κανακαριάς, στη Λυθράγκωμη.

Όταν αποβιώσουν οι 618 Κεραιώτες εγκλωβισμένοι, θα έχει σβήσει κάθε Ελληνική πνοή στη χερσόνησο «των αγίων και των μαρτύρων», θα έχει χαθεί κάθε Ελληνική παρουσία σε ολόκληρη τη βόρεια Κύπρο.

Μετά την Τουρκική εισβολή στην Κύπρο, τον Ιούλιο του 1974, έχει επιβληθεί μια ανήσυχη ειρήνη, ειρήνη νεκροταφείου. Το πολιτιστικό πρόσωπο της Κύπρου στη διάρκεια του πολέμου υπέστη πλήγματα πολλά, από βομβαρδισμούς της Τουρκικής αεροπορίας και του ναυτικού, από μάχες, πυρκαϊές και άλλα συναφή. Στη σημερινή «ειρήνη» οι καταστροφές συνεχίζονται με μεθοδευμένη μανία πολέμου και το πολιτιστικό πρόσωπο της Κύπρου πληγώνεται διαρκώς, ακρωτηριάζεται, παραχαράσσεται, πλαστογραφείται.

Το έλεγαν και το λένε ακόμη οι αρχαιολόγοι, έστω και με κάποια δόση υπερβολής, ότι μπορεί να μελετήσει κανείς καλύτερα την εποχή του χαλκού της Κυπριακής Ιστορίας πηγαίνοντας στο Σύδνεϋ της Αυστραλίας, παρά στη Λευκωσία. Εκεί υπάρχει μεγαλύτερη συλλογή αγγείων της εποχής. Σήμερα, για να μελετήσει κανείς την Κυπριακή τέχνη, όση στη διάρκεια εννιά χιλιάδων χρόνων έχει δημιουργηθεί και αποθεθεί στο βόρειο τμήμα του νησιού, που πρέπει να πάει. Το πολιτιστικό πρόσωπο της Κύπρου στο βορρά έχει διασκορπισθεί στις τέσσερις γωνιές της γης.

Εδώ ακριβώς ανακλύπουν οι ευθύνες του αιμοβόρου και καταστροφικού Αττίλα, εδώ ανακλύπουν οι ευθύνες της Άγκυρας. Στα χώματα, που σήμερα καταπατά, ο Αττίλας έχει αφανίσει την πάσα ζωή. Όσους πρόλαβε, τους σκότωσε. Όσοι πρόλαβαν και έφυγαν, έγιναν πρόσφυγες. Όσοι δεν πρόλαβαν να φύγουν, είναι αγνοούμενοι. Από τότε άρχισε μεθοδικά και ανελέητα η λεηλασία, η αρπαγή, η καταστροφή.

Η γη, φυσικά, έμεινε στη θέση της. Γιατί, λέει, ο ποιητής, «η γης δεν έχει κρικέλια για να την πάρουν στον ώμο και να φύγουν». Και άρχισαν να την ανασκάπτουν και να την χαλούν, άρχισαν τη σύληση και την τυμβωρυχία, για λόγους κερδοσκοπικούς και για λόγους πολιτικούς, παρακινούμενοι από την ηδονή του εύκολου και παράνομου κέρδους και εξυπηρετώντας συγκεκριμένο σωβινιστικό σκοπό: Την εξάλειψη κάθε στοιχείου της προγενέστερης πανάρχαιας ζωής και παρουσίας στους χώρους αυτούς. Και όχι μόνο από την επιφάνεια της γης, αλλά και μέσα στην αγκαλιά της γης, όπου προγονικά μας έργα αναπαύονται σαν σε ένα απέραντο κοιμητήριο τέχνης. Λέγω προγονικά μας, γιατί οι Τούρκοι πρωτοήλθαν στην Κύπρο το 1570 ως κατακτητές και παρέμειναν έκτοτε ως έποικοι και πολλαπλασιάστηκαν, όπως συμβαίνει σήμερα.

Στην Κύπρο κατά καιρούς, Τουρκοκυπριακές εφημερίδες έγραψαν ότι με μεθόδους μαφίας οι αρχαιοκάπηλοι ρημάζουν τις αρχαιότητες, με την προστασία και την κάλυψη των αρχόντων του ψευδοκράτους που και αυτούς τους αποκαλούν μαφιόζους. Δήμαρχοι (όπως ο Δήμαρχος Ισφεντιόρ Ριφάτ Ατσιζόζ του Μόρφου) και Διευθυντές Μουσείων (όπως ο Μεχμέτ Μπασίχ Σαβαρόνα του Μουσείου της Κερύνειας) της τουρκοκρατούμενης Κύπρου έχουν κατά καιρούς συλληφθεί για αρχαιοκαπηλία και καλύφθηκαν ύστερα από τους μεγάλους αξιωματούχους του καθεστώτος, για να δικαιωθεί η Τουρκοκυπριακή εφημερίδα «Γενιντουζέν» που έγραψε στις 12 Μαΐου 1980 ότι στην υπόθεση λαθρεμπόρων καθώς και σε λαθρεμπόριο αρχαιοτήτων είναι αναμειγμένοι πολιτικοί και επιχειρηματίες. Έγραψε, επίσης, η Τουρκοκυπριακή εφημερίδα «Ορτάμ» στις 18.6.1985: «Το Κόμμα Εθνικής Ενότητας έχει μετατραπεί σε καταφύγιο λαθρεμπόρων... και προστατεύει κάθε είδους απατεώνες, λαθρεμπόρους και μαφίες».

Υψηλά ιστάμενοι αγοραστές αρχαιοτήτων παζαρεύουν την αγορά αρχαιοτήτων από άσημους ή ανώνυμους λαθρανασκαφείς και μεταπράτες. Και όταν δεν συμφωνήσουν στην τιμή, τους καταγγέλλουν και η Τουρκοκυπριακή Αστυνομία τους συλλαμβάνει και κάνει κατασχέσεις των αρχαίων. Οι συλλαμβανόμενοι δεν πεθαίνουν βέβαια στις φυλακές, αλλά και οι «μεγάλοι» έχουν τον τρόπο να βάλουν τελικά στο χέρι αυτά τα επίμαχα αρχαία και μέσα από τα δικαστήρια και μέσα από τα μουσεία ακόμα, όπως μαθαίνουμε από τις Τουρκοκυπριακές εφημερίδες. Παρόμοια πράγματα συνέβηκαν και με τα ναρκωτικά.

Αλλά υπάρχουν και πράξεις μυστικής γενναιοδωρίας. Το Φθινόπωρο του 1982 αποκαλύφθηκε ότι ο ψευδοϋπουργός του Τουρκοκυπριακού καθεστώτος Κενάν Ατακόλ δώρισε 20 αρχαία αντικείμενα στο Πανεπιστήμιο της Βιργινίας των Ηνωμένων Πολιτειών, για την βοήθεια του Πανεπιστημίου στην ίδρυση δημοσίου ψυχιατρείου στα κατεχόμενα και γιατί, όπως γράφτηκε, («Γενιντουζέν», 10.11.1982) η κόρη του Ατακόλ, και άλλων Τουρκοκυπριακών επισήμων, σπούδαζε στο Πανεπιστήμιο αυτό. Πολλά μαθαίνουμε, όπως βλέπετε, από τις Τουρκοκυπριακές εφημερίδες. Από την «Γενιντουζέν» της 1ης Ιουνίου 1982 είναι που μάθαμε για πρώτη φορά ότι κλάπηκαν τα μωσαϊκά της Κανακαριάς.

Ας είναι καλά ο επαρχιακός δικαστής της Ινδιανάπολης James N. Noland για την ιστορική απόφασή του στη δίκη για τα κλεμμένα μωσαϊκά μας, ο οποίος διέταξε να επιστραφούν στον νόμιμο ιδιοκτήτη τους, την Εκκλησία της Κύπρου, και είπε ότι ο κλέφτης ουδέποτε αποκτά τίτλους ιδιοκτησίας των κλοπιμαίων και ούτε μπορεί να μεταβιβάζει κλεμμένη περιουσία σε άλλους. Υπάρχουν δικαστές στην Ινδιανάπολη!

Αυτή είναι η τύχη των φορητών έργων τέχνης ή και όσων είναι δυνατό να απο-

κολληθούν και να μετακινηθούν. Την ίδια τύχη είχαν εκατοντάδες βυζαντινές εικόνες μας, θρησκευτικά σκεύη και κειμήλια και ιστορικά χειρόγραφα. Έχουμε κατάλογο πολλών δεκάδων εκκλησιών με τοιχογραφίες, οι οποίες αφαιρέθηκαν και πωλήθηκαν στις διεθνείς αγορές. Υπάρχουν Μουσεία που είχαν την εντιμότητα να μας πληροφορούν, όταν τους προσφέρονταν έργα για αγορά. Πολλές φορές αναγκαζόμαστε να τα αγοράζουμε εμείς και να τα επαναπατρίζουμε και το Ίδρυμα Αναστασίου Λεβέντη, κυρίως, επιτελεί αυτό το εθνικό έργο. Υπήρξε ακόμα και περίπτωση που δώσαμε τη συγκατάθεσή μας για τέτοια αγορά, όπως προς το Ίδρυμα Μένιλ του Τέξας για να αγοράσει τις τοιχογραφίες του 12ου αιώνα που αφαιρέθηκαν από το εκκλησάκι του Αγίου Ευφημιανού (Θεμωνιανού), που βρίσκεται μέσα σε αποκλεισμένη στρατιωτική ζώνη των Τουρκικών στρατευμάτων κατοχής.

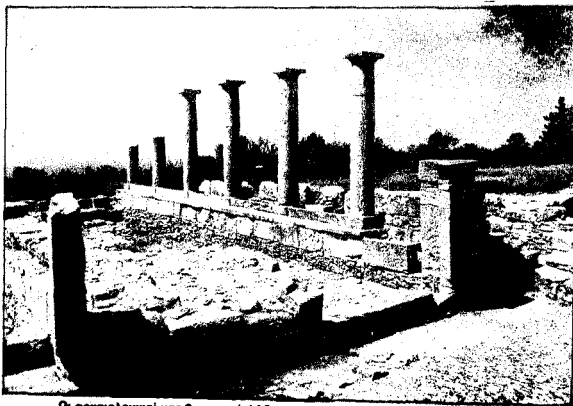
Επιμαρτυρεί το γεγονός αυτό την επίσημη εμπλοκή και συνενοχή της Τουρκίας στη λεηλασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου.

Ανάλογη είναι η μοίρα των αρχαιολογικών χώρων και των ιστορικών μνημείων της Κύπρου. Σε ένα αρχαιολογικό χώρο στα Γαστριά της Αμμοχώστου κτίσθηκε από τους Τούρκους εργοστάσιο ταιμέντων. Και όταν πια τα πάντα έγιναν ταιμέντο, το

εργοστάσιο έκλεισε. Οι πρώτες κοιτίδες - τα λίκνα, ας πούμε της Ελληνικής και της Χριστιανικής υπόστασης του Κυπριακού Ελληνισμού βρίσκονται μέσα στην τουρκοκρατούμενη περιοχή. Είναι η Έγκωμη, η Σαλαμίνα και το Μοναστήρι του Αποστόλου Βαρνάβα. Στις 30.9.1985 η Τουρκοκυπριακή εφημερίδα «Γενιντουζέν» έγραψε πως προσκλήθηκαν τρεις αρχαιολόγοι από την Τουρκία να κάνουν ανασκαφές στην περιοχή αυτή, ανάμεσα Έγκωμης και Σαλαμίνας, κοντά στον Απ. Βαρνάβα, όπου βρίσκονται οι βασιλικοί τάφοι με αυθεντικά ομηρικά έθιμα ταφής.

Το επιστημονικό αυτό συμπόσιο τελειώνει με τις μεθαιριανές εκδηλώσεις σχηματισμού ανθρώπινης ασπίδας προστασίας της Ακρόπολης, ως πολιτιστικού συμβόλου της ανθρωπότητας, από πυρηνική καταστροφή, με την ευκαιρία της 44ης επετείου της ρίψεως των ατομικών βομβών στην Χιροσίμα και στο Ναγκασάκι. Η καταστροφή της πολιτιστικής μας κληρονομιάς στο τουρκοκρατούμενο τμήμα της Κύπρου ισοδυναμεί με την καταστροφική ενέργεια ατομικής βόμβας.

Η Κύπρος θέλει να ζήσει και έχει τη βούληση να επιβιώσει. Και ο Κυπριακός Ελληνισμός διακατέχεται από την επιθυμία να συμβιώσει ειρηνικά με τους Τουρκοκύπριους, μέσα σε **καθεστώς** ενότητας, ειρήνης και **δικαιοσύνης**.

Οι αρχαιολογικοί μας θησαυροί. Αθήναι στις ελεύθερες περιοχές.